ULUSLARARASI SEMPOZYUM / INTERNATIONAL SYMPOSIUM

İSLAM DÜŞÜNCESİNDE ELEŞTİRİ KÜLTÜRÜ ve TAHAMMÜL AHLÂKI

THE CRITICISM CULTURE AND MORALITY OF TOLERANCE IN THE ISLAMIC THOUGHT

التراث النقدي وأخلاق التسامح في الفكر الإسلامي (الندوة الدولية)

26-27-28 NİSAN / APRIL 2019

MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI
Abstracts Book

MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
1071 MALAZGİRT
KONGRE ve KÜLTÜR MERKEZİ
CONGRESS and CULTURE CENTER

İSAV
İSLÂMÎ İLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI

elestirivetahammul.alparslan.edu.tr - elestirivetahammul@alparslan.edu.tr

Uluslararası Sempozyum
Internatıonal Symposıum

İslam Düşüncesinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlâkı

The Crıtıcısm Culture And Moralıty Of Tolerance In The Islamıc Thought

التراث النقدي و أخلاق التسامح في الفكر الإسلامي (الندوة الدولية)

26-27-28 Nisan / Aprıl 2019
MUŞ

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI
Abstracts Book

Muş Alparslan Üniversitesi Yayınıdır.

http://elestirivetahammul.alparslan.edu.tr

elestirivetahammul@alparslan.edu.tr

Sempozyum Kurulları / Symposium Boards

ISBN: 978-605-5137-04-5

Sempozyum Onursal Başkanı / Symposium Honarary President

Prof. Dr. Fethi Ahmet POLAT

Muş Alparslan Üniversitesi Rektörü

Düzenleme Kurulu / Organization Board

Prof. Dr. Abdülcelil BİLGİN	Muş Alparslan Üniversitesi
Prof. Dr. Ali ÖZEK	İSAV Mütevelli Heyeti Başkanı
Prof. Dr. Bedrettin ÇETİNER	İSAV Mütevelli Heyeti Üyesi
Prof. Dr. Mahmut KAYA	İSAV Mütevelli Heyeti Üyesi
Prof. Dr. Salih TUĞ	İSAV Mütevelli Heyeti Başkan Vekili
Dr. Öğr. Üyesi Ali BALTACI	Muş Alparslan Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Cahit KARAALP	Muş Alparslan Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul CESUR	Muş Alparslan Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi İsmail KURT	İSAV
Dr. Öğr. Üyesi Mahmut GAVSANİ	Muş Alparslan Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mahsum AYTEPE	Muş Alparslan Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Teceli KARASU	Muş Alparslan Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ayhan ERCÜMENT	Muş Alparslan Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AYDIN	Muş Alparslan Üniversitesi
Arş. Gör. İzzet GÜLAÇAR	Muş Alparslan Üniversitesi
Ali Ziver ÇİFTÇİ	Muş Alparslan Üniversitesi
Ahmet YILDIZ	İSAV Mütevelli Heyeti Üyesi
Sabri ÖZPALA	İSAV Mütevelli Heyeti Üyesi
Seyit Ali TÜZ	İSAV

Bilim Kurulu / Scientific Board

Prof. Dr. Abdüllatif TÜZER	Muş Alparslan Üniversitesi
Prof. Dr. Ahet YAMAN	Necmeddin Erbakan Üniversitesi
Prof. Dr. Ali BARDAKOĞLU	Emekli Diyanet İşleri Başkanı
Prof. Dr. Ayhan ÇİTİL	29 Mayıs Üniversitesi
Prof. Dr. Burhanettin TATAR	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Prof. Dr. Cağfer KARADAŞ	Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Cemalettin ERDEMCİ	Siirt Üniversitesi
Prof. Dr. Erdal BAYKAN	Mersin Üniversitesi
Prof. Dr. Ergün YILDIRIM	Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Emin ÇELEBİ	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Fehrullah TERKAN	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Fikret KARAMAN	İnönü Üniversitesi
Prof. Gustavo Jose FERRERO	La Sierra University
Prof. Dr. Harun ÖĞMÜŞ	Necmeddin Erbakan Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan ÇİÇEK	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ	Bingöl Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan Hüseyin BİRCAN	Necmeddin Erbakan Üniversitesi
Prof. Dr. Henrik MİLLHOUSE	Yale University
Prof. Dr. Henry William WATSON	Duke University
Prof. Dr. Hulusi ARSLAN	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim ÇAPAK	Bingöl Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. İhsan TOKER	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. İlyas ÇELEBİ	29 Mayıs Üniversitesi
Prof. Dr. İsmail ÇALIŞKAN	Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Itzhak BERNSTEİN	Yale Divinity
Prof. Dr. Luis CARLSSON	Campbell University Divinity School
Prof. Dr. Micheal KİPTON	University of California Los Angeles
Prof. Dr. M. Mahfuz SÖYLEMEZ	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet AKGÜL	Necmeddin Erbakan Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet DALKILIÇ	Kırklareli Üniversitesi
Prof. Dr. Metin ÖZDEMİR	Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa AĞIRMAN	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Mürteza BEDİR	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Ömer TÜRKER	Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Recep ALPYAĞIL	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Saffet KÖSE	Katip Çelebi Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Sait REÇBER	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Şaban Ali DÜZGÜN	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Şamil DAĞCI	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Şehmus DEMİR	Gaziantep Üniversitesi
Prof. Dr. Yasin AKTAY	Milletvekili
Prof. Dr. Yunus APAYDIN	Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr. Ali KARATAŞ	Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Ebrahim FATHOLLAHİ	İran Peyam-ı Nur Üniversitesi
Doç. Dr. Eyüp ŞİMŞEK	Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Kemal ATAMAN	Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. Lütfi SUNAR	İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa ALİCAN	Muş Alparslan Üniversitesi
Doç. Dr. Nesim DORU	Mardin Artuklu Üniversitesi

Doç. Dr. Recep ASLAN	Gaziantep Üniversitesi
Doç. Dr. Tuncay BAŞOĞLU	İSAM
Doç. Dr. Yunus CENGİZ	Mardin Artuklu Üniversitesi
Doç. Dr. Yunus Emre GÖRDÜK	Balıkesir Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Âdem LEVENT	Muş Alparslan Üniversitesi
Dr. Abdülaziz MÜNADİL	Fas İbn Tüfeyl Üniversitesi
As. Prof. Dr. Adis ZİLİC	Cemal Biyedic Üniversitesi
As. Prof. Dr. Almir MARİC	Cemal Biyedic Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Asaf GANBAROV	Azerbaycan İlahiyat Enstitüsü
Dr. Öğr. Üyesi. Hacı Agai KAŞANİ	Camiatü'l-Mustafa el-Alemiye
As. Prof. Dr. Faruk TASLİDZA	Cemal Biyedic Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mail YAGUB	Hazar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ruzi BAKİ	Muş Alparslan Üniversitesi
Dr. Muhammed Beni SELAME	Umman Camiatü'l-Ulûmi'l-İslamiyye
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÜNERİGÖK	Muş Alparslan Üniversitesi
Dr. Necdet SUBAŞI	MEB Müşaviri
Dr. Öğr. Üyesi Rafiz MANAFOV	Muş Alparslan Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Şirin GÜL	Muş Alparslan Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz CEYLAN	Muş Alparslan Üniversitesi

Sempozyum Sekreteryası / Symposium Secretariat

Dr. Öğr. Üyesi Ayhan ERCÜMENT

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AYDIN

Arş. Gör. İbrahim YILDIZ

Arş. Gör. İzzet GÜLAÇAR

Öğr. Gör. Güler KOCA

Arş. Gör. Zehra ORUK

Mehmet BEYAZGÜL

İçindekiler / Contents

Önsöz 19

Kur'an'da Yapıcı Eleştiri 21
Doç. Dr. Ahmet ÖZ

İslam Toplumunda Çatışma, Tefrika ve Buhran Dönemlerinin Panzehiri: Tasavvuf 22
Doç. Dr. Abdulcebbar KAVAK

Anlam Değişmeleri Bağlamında "Eleştiri" Kavramının Eleştirisi 23
Prof. Dr. Abdülcelil BİLGİN

Ziyauddin İbnu'l-Esîr'in El-Meselu's-Sair Fi Edebi'l-Kâtibi Ve's-Şair Adlı Eseri Etrafında Gelişen Eleştiri Edebiyatı 24
Doç. Dr. Abdülhadi TİMURTAŞ

Hz. Peygamber'in Risâlet Görevini İfa Ederken Kullandığı Tenkit Metodu ve Bunun Kur'ânî Temelleri 25
Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir KARAKUŞ

İmam Şâfiî'nin Erken Dönem Fakihlerine Eleştirileri 26
Prof. Dr. Abdurrahman CANDAN

Hz. Osman Döneminde Fikir Hürriyeti (Ebû Zer Örneği) 27
Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman DEMİRCİ

Kur'an'a Göre Ötekine Tahammülün Sınırları 28
Doç. Dr. Ahmet ABAY

Mezheplerin Birbirlerine Yaptığı Eleştiriler ve Eleştirilere Karşılık Verme Üslûbu: Kudûrî'nin Tecrîd Adlı Eseri Örneği 29
Dr. Öğr. Gör. Ahmet ÇETİNKAYA

Sultan II. Abdülhamid Yönetimine Karşı Muhalefette Dini Söylem: Osmanlı Gazetesi Örneği 30
Dr. Öğr. Üyesi. Hidayet KARA
Dr. Öğr. Üyesi. Bahattin ÇATMA

Anadolu'nun Manevi Mimarlarından Şeyh Ebu'l-Hasan El-Harakānî'nin Tenkit Ahlâkı 31
Doç. Dr. Ahmet Emin SEYHAN

Cemâleddin Aksarâyî'nin "Haşiye Alâ Şerh-i Mecmai'l-Bahreyn" Adlı Reddiyesi Bağlamında Hanefi Mezhebine Yönelik Eleştirileri ve Değerlendirilmesi 32
Doç. Dr. Ahmet İNANIR

Mezhep İçi Eleştiri ve Tenkih Faaliyeti: Nevevî'nin Gazâlî Eleştirisinde Kullandığı İfadelerin Tahlili *33*
Dr. Öğr. Üyesi Abdulbasıt SALTEKİN

Tasavvufta Tenkit Kültürü *34*
Prof. Dr. Ahmet YILDIRIM

Said Nursî'ye Göre Müsamaha *35*
Doç. Dr. Atik AYDIN

Günümüz Fıkıh Problemlerinin Çözümünde İctihâd Şartlarının Yeniden Değerlendirilmesi *36*
Dr. Öğr. Üyesi Bedri ASLAN

Sahabede Eleştiri Kültürü *37*
Prof. Dr. Bünyamin ERUL

Hud Suresi 118-119. Ayetler Bağlamında İhtilaf-Rahmet İlişkisi *38*
Dr. Öğr. Üyesi Cahit KARAALP

Şiddet ve Sabır Arasında Sıkışıp Kalan Hadisçiler *39*
Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM

İslam Hukukunda Eleştiri Metodu *40*
Doç. Dr. Ercan ESER

Müslümanlarda Menâkıb ve Mesâlib Geleneği *41*
Prof. Dr. Erkan YAR

Müslüman Aydının Dilemması: Şiîlik ve Sünnîlik Arasında Ali Şeriatî'nin Verdiği "Rahatsızlık" *42*
Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul CESUR

Tasavvufî Özeleştiri Örneği Olarak "Serrâc" *43*
Dr. Öğr. Üyesi Esma ÖZTÜRK

Tasavvuf Klasikleri Bağlamında Tasavvufta Öz-Eleştiri Kültürü *44*
Doç. Dr. Ferzende İDİZ

Klasik Tefsir Kültürümüz ve Hoşgörü Yelpazesi *45*
Dr. Öğr. Üyesi Fikret GEDİKLİ

Farklı Fikir ve Düşüncelere Karşı Tahammül Bağlamında İbn Ḥazm'ın Mu'tezile'yi Değerlendirmesi (Tenkit mi Tekfîr mi?) *46*
Dr. Öğr. Üyesi Fikret SOYAL

Hanefi Mezhebinde Reddiye Literatürüne Dair Bazı Eserler *47*
Doç. Dr. Halis DEMİR

Klasik Kelâm Eserlerinde Tenkîd-Küfür İlişkisi 48
Doç. Dr. Harun ÇAĞLAYAN

Eleştirel Metodoloji Bağlamında Tebliğ Stratejimiz 49
Doç. Dr. Hayrettin ÖZTÜRK

İslam Düşüncesinde Kelâm İlmine Yöneltilen Başlıca Tenkidler 50
Doç. Dr. Hilmi KARAAĞAÇ

İbn Teymiyye'nin Eleştirel Kelâmı 51
Prof. Dr. Hüseyin AYDIN

"Dışlayıcı Dil" İle "Yapıcı Söylem" Arasında Mezheplerin İtikâd Savunusu 52
Doç. Dr. Hüseyin DOĞAN

İsnâ Aşeriyye İmâmiyye'sinin Muteber Saymadığı Ehl-i Sünnet Hadis Kaynaklarını Polemik ve Tenkit Maksatlı Olarak Kullanması 53
Prof. Dr. İbrahim KUTLUAY

Fıkhu'l-Hilâf ve İslam Hukukçuları'nın Kullandığı Nezaket Dili 54
Dr. Öğr. Üyesi İsa ATCI

Moral Codes Of Ahl-Albeyt In Critical Dialogues An Debates With Opponents 55
Dr. Morteza MADDAHİ

The Right Of Criticizing İn Islamic Political Thouht 56
Seyed Kazım BAGHERİ

Role Of Social Media İn Social Tolerance 57
Dr. Kamal AKBARİ

İslami Düşüncede Eleştiri Geleneği 58
Dr. Ebrahim FATHOLLAHİ

بررسی تطبیقی مولفه‌های مفهومی «تسامح» و «خشونت» در اندیشه اسلام و لیبرالیسم 59
محمد ملک‌زاده

موقف النبي عليه السلام من الشعر وقبوله من الآخرين 60
الدكتور محمود عبد الرزاق غوثاني

في مفهوم التسامح الديني في السياق الفكري الغربي 61
د. محمد المساوي

Negatif Bir Dinî Eleştiri Olarak "Tekfîr" Problemi ve Teolojik Bir Çözüm Olarak "Ehl-i Kıble" Kavramı 62
Dr. Öğr. Üyesi Mahsum AYTEPE

Subhi Fehmâvî'nin "Sadîkati'l-Yahudiyye" Adlı Romanında Eleştiri Üslûbu *63*
Arş. Gör. Mazhar DEDE

Erken Dönem Müfrit/Ekstrem Bir Eleştiri Örneği: El-Ahvâzî'nin Eş'arî Eleştirisi *64*
Doç. Dr. Mehmet KESKİN

Dil Âlimleri Arasındaki Eleştiri Kültürü ve Ebû Hayyân'ın Eleştirilerinden Örnekler *65*
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Nafi ARSLAN

Fıkha Göre İslâm Dünyası'ndaki Fikir Çatışmasının Kaynağı ve Tahammülün Yöntemi *66*
Doç. Dr. Mehmet Nuri GÜLER

İmâm Şâfiî'nin "Benim Görüşümün Hadise Ters Düştüğünü Görürseniz, Hadisle Amel Edin ve Görüşümü Duvara Çarpın" Sözü Bağlamında Eleştiriye Açık Olması *67*
Doç. Dr. Mehmet Selim ASLAN

Yapısalcı Eleştiri Kuramının Arap Dünyasına Yansıması –Abdüsselâm El-Misiddî Örneği-. *68*
Prof. Dr. Mehmet Şirin ÇIKAR
Arş. Gör. Esma KAYA

Muhammed Ali Es-Sâbûnî'ye Yönelik Tenkitlerin Değerlendirilmesi *69*
Doç. Dr. Mehmet YOLCU

Sabır Ahlâkının Sufilerde Yansıması *70*
Dr. Öğr. Üyesi Mesut YİĞİT

İslam Hukukunda Eleştiri Kültürü ve İlm-i Hilâf Disiplini *71*
Dr. Öğr. Üyesi Muharrem YILMAZ

Eleştiride Uçlarda Gezinmek: İbn Hazm Örneği *72*
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TÜRKAN

Tekfir ve Te'vil Arasına Sıkıştırılmış Düşünce Özgürlüğü Serüvenimiz *73*
Doç. Dr. Namık Kemal OKUMUŞ

Kur'ân'da İnkârcıların Eleştirilerine Karşı Peygamberlerin Tahammül Örnekleri ve Bunların Dinî Tebliğdeki Pratik Değeri *74*
Dr. Öğr. Üyesi Yakup BIYIKOĞLU

İmam Şâtıbî'nin Usûl Bağlamında Bidatleri Eleştiri Yöntemi *75*
Doç. Dr. Nazım BÜYÜKBAŞ

'Muhalif'in Arkasında Namaz Kılmak: Ali El-Kârî'nin 'İktida Risalesi' Özelinde Farklı Mezhepten İmama Uymaya Dair Fıkhî Tartışmalar *76*
Dr. Öğr. Üyesi Necmettin GÜNEY

Klasik Dönem Entelektüel Bir Tartışma Metodu Örneği: Ebû Bekir İbnü'l-Arabî'nin Gazzâlî'ye Eleştirel Yaklaşımı *77*
Prof. Dr. Ramazan BİÇER

Mümtehine Sûresi Ekseninde Hoşgörüde Denge *78*
Dr. Öğr. Üyesi Ramazan ŞAHAN

İmam Suyûtî'ye Muasırları Tarafından Yöneltilen Eleştiriler *79*
Doç. Dr. Recep ASLAN

El-İstidrâk Adlı Eseri Bağlamında Ziyâüddîn İbnü'l-Esîr'in İbnü'd-Dehhân'a Yönelttiği Eleştiriler *80*
Dr. Öğr. Üyesi Rıfat AKBAŞ

Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlakına Fıkhî Yaklaşım *81*
Dr. Öğr. Üyesi Rifat YILDIZ

İslam Hukuk Düşüncesinde Tahammül ve Hoşgörü Bağlamında Zimmîlerin Dinî Yaşam Hakları *82*
Dr. Öğr. Üyesi Sadrettin BUĞDA

Eleştiride Aşırılığın ve Tahammülsüzlüğün Ana Nedenleri: Tarihten Örnekleme *83*
Prof. Dr. Sahip BEROJE

Eleştirinin Ötekinin Dünyasındaki Örnekleri: Şiîlikte Klasik Bir Ayrışma Olan Ahbârî-Usûlî Tartışmasındaki Eleştirel Dilin Doğası Üzerine *84*
Dr. Öğr. Üyesi Sefa ATİK

Ehl-İ Rey Anlayışının Eleştirel Düşünceye Katkısı *85*
Dr. Öğr. Üyesi Salahattin AYDEMİR

İslam Düşüncesinde Eleştiri Örnekleri *86*
Prof. Dr. Selim ÖZARSLAN

İslâm Medeniyetinde Tefakkuh ve Tenkîdin İki Önemli Mirası: Mezhepler ve İlm-i Hilâf *87*
Dr. Öğr. Üyesi Şirin GÜL

Hadis İlminde Cerh ve Ta'dîl'in Eleştiri Kültürüne Katkıları *88*
Dr. Öğretim Üyesi Yakup KOÇYİĞİT

Fıkhın Teşekkül Sürecinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlâkı İlkeleri Örneği: Ebû Yusuf'un "İhtilâfü Ebî Ḥanîfe ve İbn Ebî Leylâ" Adlı Eseri *89*
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf BALTA

Fıkhî Hükümlerin "Kat'î - Zannî" Ayrımının İslam Medeniyetindeki Hoşgörü Kültürüne Katkısı *90*
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf EŞİT

Tekfîr Meselesinin Eleştiri Kültüründeki Yeri ve Gazzâlî'nin Tekfîre Bakışı *91*
Öğr. Gör. Yusuf Kenan ATILGAN

Kur'an'da Sabır-Tahammül Örnekleri *92*
Dr. Öğr. Üyesi Zeki KESKİN

Sahabe İctihâdında Yorum Farklılığı ve Tahammül Ahlâkı *93*
Doç. Dr. Adnan MEMDUHOĞLU

Emr-i Bi'l-Ma'rûf ve Nehy-i 'Âni'l-Münker Bağlamında Tenkîd Üslûbu..... *94*
Dr. Öğr. Üyesi Bekir KARADAĞ

Tahammül ve Eleştiri Bağlamında Gazzâlî'de Tekfîr *95*
Prof. Dr. Cemalettin ERDEMCİ

Fıkhî Tefekkürün Eleştiri ve Tahammül Ahlakına Katkısı *96*
Doç. Dr. Mehmet BİRSİN

Raşid Gannuşi'nin Eserlerinde Eleştiri Kültürü *97*
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet GÖKÇEN

Eleştirel Düşüncenin İnşasında Temel Bir Dinamik Olarak Kur'an *98*
Doç. Dr. Akif AKTO

Fundamentalizm Kavramının Psikososyal Arkeolojisi *99*
Dr. Öğr. Üyesi. Ali BALTACI

İslami Fundamentalizm: Mit mi Yoksa Gerçek mi?.....*100*
Dr. Öğr. Üyesi Asaf GANBAROV

Dini Çeşitlilik Bağlamında Müslüman Toplumlarda Şiddet Eleştiri ve Birlikte Yaşam Kültürü *101*
Dr. Öğr. Üyesi Ayhan ERCÜMENT

Gazali'nin Eleştiri Metodu: Tehafüt Örneği *102*
Dr. Öğr. Üyesi. Aykut KÜÇÜKPARMAK

Eleştirel Düşüncenin Geliştirilmesinde Din Eğitiminin Rolü *103*
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe İnan KILIÇ

Müslüman Ailede Tahammül Eğitimi (Sabır) *104*
Dr. Öğr. Gör. Bülent Uğur KOCA

Bir Eleştiri Türü Olarak İslam Geleneğinde Hristiyanlara Karşı Yazılan Reddiyeler *105*
Doç. Dr. Bekir Zakir ÇOBAN

Eleştirel Düşünme Varoluşsal Bir İhtiyaç mı?.....*106*
Doç. Dr. Cenan KUVANCI

İslam İlim Geleneğinde Eleştirinin Önemi – İbn Haldun Örneği: Bir Giriş Denemesi *107*
Prof. Dr. Ejder OKUMUŞ

Ultra Politik Hidayetten Post Politik Aşka: İslami Romanlardaki Epistemik Kopuş *108*
Dr. Ejder ULUTAŞ

Gazzâlî ve John Locke'un Eleştiriye Karşı Tutumları *109*
Dr. Öğr. Üyesi Hakan HEMŞİNLİ

Din Eğitimi Öğretmen Adaylarının Dini Fundamentalizm Eğilimleri *110*
Doç. Dr. Mehmet Kamil COŞKUN

Eleştiri mi Karşıtlık mı? İbn Haldun'un Felsefeye Yaklaşımı *111*
Arş. Gör. Dr. Mehmet Sami BAGA

Kutadgu Bilig ve İslam Düşüncesinde Eleştirinin Evrenselliği *112*
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet RUZİBAKİ

XI. Yüzyılda Müslüman-Hıristiayn İlişkilerinde Entelektüel Boyut: Süryânî Nusaybinli İliya ve Mervânî Veziri Ebu'l-Kâsım el-Mağribî'nin Tartışma Meclisleri *113*
Doç. Dr. Mehmet ALICI

İncil-Kur'an Bağlamında Eleştiri Konusu Üzerine Özet Bir Değerlendirme *114*
Dr. Öğr. Üyesi. Mehmet Emin SULAR

İlk Dönem İslam Tarihinde Eleştirel Düşünce ve Tahamül Kültürü *115*
Doç. Dr. Mehmet Kasim ÖZGEN

Bilgelik Sevgisinden Eleştirel Akılcılığa - Felsefe *116*
Dr. Öğr. Üyesi. Rafiz MANAFOV

İslam Düşüncesinde Felsefe Eleştirisi: Saçaklızade Mehmet Efendi Örneği *117*
Dr. Öğr. Üyesi. Süleyman TAŞKIN
Arş. Gör. Sadi YILMAZ

Din Eğitiminde Eleştirel Düşünce ve Eleştiri *118*
Dr. Öğr. Üyesi. Teceli KARASU

Hiyerarşik Üstünlük İfade Eden "Hoşgörü"den Eş Değer Saygı Anlayışı Çokkültürcülüğe ..*119*
Dr. Yılmaz CEYLAN

Kur'an'da Eleştirel Düşünce Eğitimi-Kavramsal Analiz *120*
Doç. Dr. Yusuf BATAR

Halk Dindarlığına Eleştirel Bakış: Mollakent Örneği *121*
Doç. Dr. İrşad Sami YUCA

Gazali'de Eleştirel Yöntem -El- Munkız Örneği- *122*
Arş. Gör. İzzet GÜLAÇAR
Tahammül Ahlakının İslam Metinleri ve Çağdaş Ahlak Felsefesi Bağlamında Teorik-Felsefi Temelleri *123*
Dr. Öğr. Üyesi Mâil YAKUP

Ötekinin Kitabını Oku/ma/mak: Harici/İbazi Tarih Literatüründe Farklı Mezheb Kitaplarına Bakış *124*
Arş. Gör. Ahmet İĞDİ

İslam Tarihinde Ebu Zer El-Ğıfari Örnekliğinde Eleştirel Yaklaşım 125
Dr. Öğr. Üyesi. Gencal ŞENYAYLA

Sahabenin Eleştiri Anlayışı 126
Prof.Dr. Mehmet AKBAŞ

Tahammül ve Toplumsal İlişkiler Dengesi Bağlamında Hz. Osman Dönemi.....127
Doç. Dr. Mehmet DALKILIÇ

İslam Tarihinde Muhalefet ve Fitne Kavramları Üzerine Bir İnceleme.....128
Doç. Dr. Mustafa SARIBIYIK

Hz. Ömer'in Kendisine Yönelik Eleştirilere Tavrı.....129
Zeynep Bilgin EŞİT

Dini Söylemde Eleştiri, Üslup ve Medya 130
Prof. Dr.Fikret KARAMAN

Kerramiyyenin Antropomorfist Allah Tasavvuruna Fahreddin Razî'nin Yönelttiği Eleştiriler 131
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ARCA

Kur'an ve Hadislerde Hz. Peygambere Yöneltilen Eleştiriler ve Hz. Peygamberin Tavrı.....132
Arş. Gör. Habibe ELMAS

Dinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlâkının Anthropo-Filozofik Temellerine Dair Kur'ânî Mülâhazalar: Homo Muslimus Modeli 133
Doç. Dr. Hacı Mustafa AÇIKÖZ

Ortadoğu'da Toplumsal Barışın Sağlanmasında Yüksek Din Öğretimi Kurumlarının Rolü (Ürdün Örneği).....134
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AYDIN

Bir Eleştirel Bakış Yahut Tutum Örneği Olarak Tehâfütler Geleneğinde Zihniyet ve Yöntem Üzerine 135
Prof. Dr. Hüseyin SARIOĞLU

İbn Haldun'da Eleştirel Aklın Güncelliği.....136
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÜNERİGÖK

Tanzimat Sonrası Türk Modernleşmesinde Pozitivistlerin Dine Yönelik Eleştirileri 137
Doç. Dr. Nurullah ULUTAŞ

Bazı Modern Kürt Aydınlarının "İslâm" Eleştirilerine Reddiye 138
Doç. Dr. M. Zahir ERTEKİN

İslam Ekonomi Doktrini Heterodoks Bir İktisat Okulu mudur?ı.....139
Dr. Öğr. Üyesi Adem LEVENT

Müslüman Bir Sanatçı Olarak Rasim Özdenören'in Eleştiri Anlayışı *140*
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÖZGER

Molla Ahmed-i Cıziri'nin Divanında Sosyal Eleştiri *141*
Dr. Öğr. Üyesi Nesim SÖNMEZ

Bir Eleştirmen Olarak Cemil Meriç ve Onun Eleştiriye Bakışı *142*
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AYDOĞDU

Bediüzzaman'ın Eserlerinde "Biz" ve "Öteki" Bağlamında Eleştiri ve Müsamaha Olgusu *143*
Öğr. Gör. Nevzat EMİNOĞLU

Bilimsel Veriler Işığında Kur'an-ı Kerim Ayetlerini Eleştirmek *144*
Suna ALLAHVERDİ

Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlâkına Sosyolojik Bir Bakış *145*
Prof. Dr. Ali AKDOĞAN

Tekfîr Meselesinin Eleştiri Kültüründeki Yeri ve Gazzâlî'nin Tekfîre Bakışı

Öğr. Gör. Yusuf Kenan ATILGAN

Muş Alparslan Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi

Peygamberin vefatından sonra Müslümanlar, çeşitli nedenlerle ihtilaf etmişlerdir. Çözüm kaynağı olan Peygamberin vefatı dolayısıyla herkes kendi anlayışının doğru olduğunu savunmuş ve diğer anlayış sahiplerini itham yolunu tutmuşlardır. Bu ihtilaflar bazen siyasî çalkantılara sebebiyet vermiş ve istenmeyen olaylar yaşanmıştır.

Sıffin savaşı sürecinde yaşanan olaylar ve nihayetlerdeki tahkim olayı harici düşünceyi doğurmuştur. Haricîler tahkim olayını kabul eden tarafları tekfir etmişlerdir. Tekfir düşüncesi süreç içerisinde bir ekol olarak yaygınlık kazanmıştır. Tebliğimizde İmam Gazzâlî'nin tekfir düşüncesine bakışını irdeleyecek, tekfirin eleştiri kültüründeki yeri ve tekfire karşı tahammül ahlakının önemi ortaya konacaktır.

İmam Gazzâlî, kendi döneminde var olan ve mezhep mutaassıpları ile Batınîlerin yürüttüğü tekfir hareketine karşı ilmî kariyerini ve devlet desteğini kullanarak mücadelede bulunmuştur. İslamî ilimlerde ihya hareketini başlatan Gazzâlî'nin önünde tekfir hareketi, önemli bir problem oluşturmaktaydı. Müslüman bireyleri tekfir etmenin basit bir iş olmadığını düşünen Gazzâlî, tekfir olgusunu nasslar çerçevesindeki belli esaslar dâhilinde kayıtlamak ve aşırılığa son vermek arzusu içindeydi. Bunun için eserlerinde konuya özel önem vermiş ve "Feysalu't-Tefkira beyne'l-İslam ve'z-Zendeka, el-İktisâd fi'l-İ'tikâd" ve "Fedâihu'l-Batıniyye" isimli eserlerini kaleme almıştır.

İmam Gazzâlî, bir müslümanı tekfir etmenin onun kanını akıtmayı, malını almayı helâl saymak gibi hukukî, cehennemde ebedî kalmak gibi uhrevî sonuçlar doğurduğunu ve bunun için basite alınmaması gerektiğini düşünmektedir. Gazzâlî efradını cami', ağyarını mani' olarak nitelendirdiği ve uygulanması halinde tekfirdeki başıboşluğa, vurdumduymazlığa son verileceğini ifade ettiği kaide "Tekzip (yalanlama)" kaidesidir. "Rasûlullah'ı, Allah'tan getirdiği şeyler hususunda tekzip'te bulunmak" olarak ifade ettiği bu kaideyi tek ölçü olarak sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tekfîr, Gazzâlî, Eleştiri, Tekzip, İslam.